

מבט ארלוזורוב על שוק העבודה

עידו לן ויוני בן בשט

יולי 2022

לראשונה מזה כעשור כוח הקנייה של העובדים במשק נשחק בעקבות האינפלציה. בין הנפגעים העיקריים - עובדי החינוך, שירותי הרווחה ושירותי הבריאות

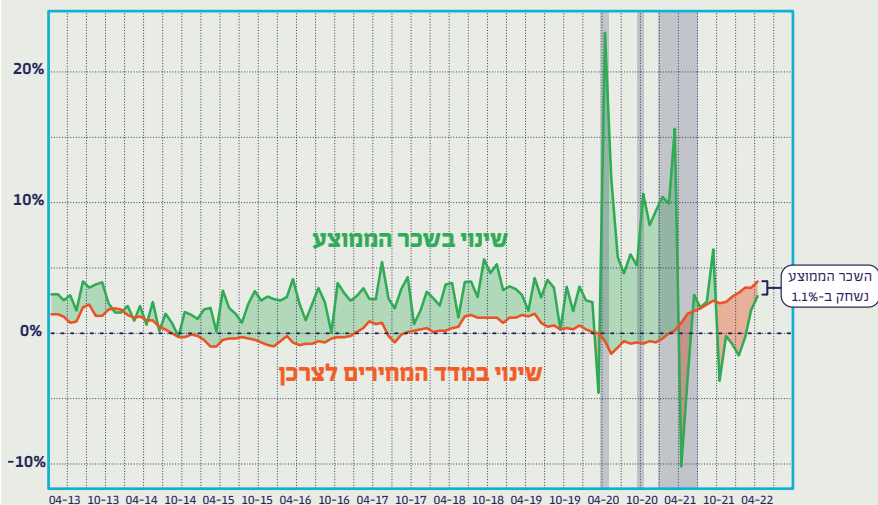
בדו"ח זה אנו מצביעים על גידול נוסף בפערים במשק בעקבות האינפלציה. שכר העובדים החזקים עומד בקצב עליות המחירים, בעוד שכר שאר העובדים נשחק.

שחיקת השכר

בחודשים האחרונים הזינוק באינפלציה שוחק את שכר העובדים. לראשונה מזה כעשור, נצפית מגמה חדשה בה קצב הגידול בשכר הממוצע נמוך מקצב הגידול באינפלציה. המשמעות היא היחלשות כוח הקנייה של העובדים והעובדות במשק.

גל עליות המחירים שהחל באמצע שנת 2021 עם משבר שרשראות האספקה העולמיות כתוצאה ממשבר הקורונה, ונמשך ביתר שאת בעקבות עליות מחירי הדגנים והאנרגיה בעולם בעקבות המלחמה באוקראינה, נותן את אותותיו גם בשוק העבודה. לאחר כעשור בו קצב הגידול של השכר הממוצע היה גבוה מקצב עליית המחירים, לראשונה אנו עדים לשחיקת כוח הקנייה של השכר הממוצע במשק הישראלי. בין אוקטובר 2021 לאפריל 2022 (הנתונים העדכניים ביותר), המחירים לצרכן עלו בקצב מהיר יותר מאשר השכר, כאשר נכון לחודש אפריל השחיקה בשכר עומדת בממוצע על כ-1.1%. אולם, ממוצע זה מסתיר שונות רבה בין עובדים שנפגעו יותר לעובדים שנפגעו פחות.

איור 1: שיעור השינוי השנתי בשכר הממוצע לעומת שיעור השינוי השנתי במדד המחירים לצרכן

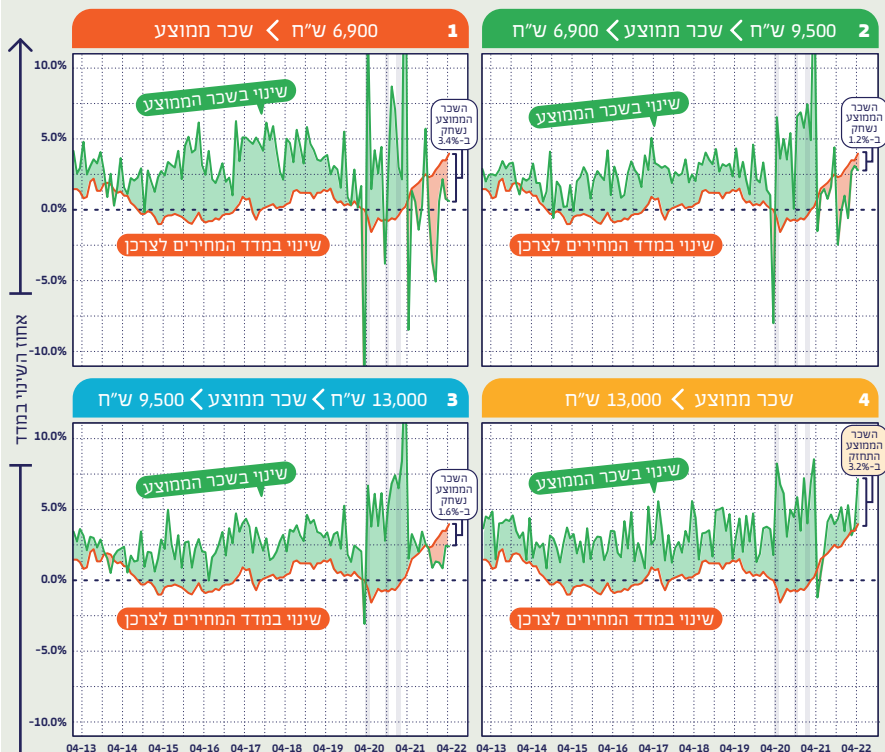
מקור הנתונים: הלמ"ס - ירחון שכר ותעסוקה (נתוני ביטוח לאומי) ומדד המחירים לצרכן. **עיבוד:** פורום ארלזורוב. שתי סדרות הנתונים הן של שיעור השינוי בין כל חודש לחודש המקביל לו בשנה הקודמת (שינוי YOY). נתונים מנוכי עונתיות.

הנפגעים העיקריים מהאינפלציה - העובדים בשכר נמוך

הניתוח שלנו בוחן את השחיקה בחלוקה של כלל ענפי המשק לפי רמות השכר הממוצע בהם. תוצאות הבדיקה מצביעות על כך, שבעוד שהשכר בענפים החזקים (רבעון השכר העליון, שכר ממוצע של מעל 13,000 ₪) הצליח להדביק את קצב עליות המחירים, השכר של שאר הענפים נשחק באופן משמעותי, כאשר עובדים בשכר נמוך (רבעון השכר התחתון, שכר ממוצע הנמוך מ-6,900 ₪) נפגעו בשיעור הגבוה ביותר. בין הנפגעים העיקריים - העובדים בענפי החינוך, שירותי הרווחה ושירותי הבריאות.

נהוג לטעון, כי אינפלציה פוגעת יותר במשקי בית עם הכנסה נמוכה, מכיוון שהם מוציאים את רוב הכנסתם ואינם יכולים לחסוך וגם מכיוון שאין בבעלותם נכסים ריאליים (כמו נדל"ן או מניות), שנוטים לשמור על הערך שלהם בזמן אינפלציה. כלומר, גם כאשר שיעור הגידול בשכר הנומינלי דומה עבור בעלי שכר גבוה ונמוך, אינפלציה מגדילה את אי-השוויון ובעלי שכר נמוך נפגעים ממנה יותר. אולם, אופן ההתאוששות ממשבר הקורונה, שמגדיל את פערי השכר במשק בין ענפים שמשלמים שכר גבוה לאלו שמשלמים שכר נמוך, הופכים את הפגיעה לכפולה. כלומר, שילוב הנסיבות של הגדלת פערי השכר בשוק עבודה יחד עם גל עליות המחירים, משמש כמכפיל פערים ועלול להוביל לעלייה משמעותית באי-השוויון אם מגמות אלה יימשכו. תופעה זו מדגישה את הצורך בניתוח והתאמת צעדי המדיניות שהממשלה ובנק ישראל מפעילים בהתמודדות עם האינפלציה גם להשפעותיהם על אי-השוויון.

איור 2: שיעור השינוי השנתי בשכר הממוצע לעומת שיעור השינוי השנתי במדד המחירים לצרכן לפי רבעוני שכר

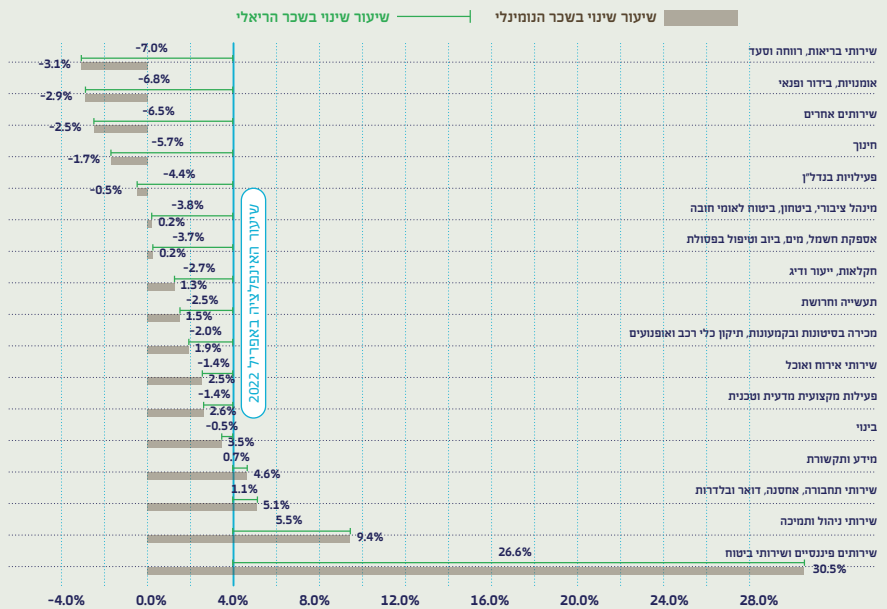

מקור הנתונים: למ"ס - ירחון שכר ותעסוקה (נתוני ביטוח לאומי) ומדד המחירים לצרכן. **עיבוד:** פורום ארלוזורוב. נתונים מנוכי עונתיות. החלוקה לרבעוני שכר ממוצע נעשתה ברמת ענף כלכלי ראשי (2 ספרות).

היציאה מהמשבר מלווה בגידול אי-שוויון

ניתוח של נתוני השכר לפי השכר הממוצע בענף חושף תמונת מצב מורכבת של אי-שוויון. איור 2 מציג את קצב העלייה הנומינלי של השכר בענפי המשק העיקריים וזאת לצד שיעור האינפלציה באפריל 2022 (כאשר בירוק מסומן שיעור השינוי בשכר הריאלי, המייצג את כוח הקנייה של השכר). בממוצע, ברוב ענפי המשק קצב הגידול בשכר (עמודות חומות) היה איטי יותר מקצב עליית המחירים וכתוצאה מכך כוח הקנייה של השכר נשחק (קווים ירוקים). ניתן לראות כי בחלק מענפי המשק (כמו שירותי בריאות רווחה וסעד, פנאי וחינוך) הפגיעה קשה עוד יותר מכיוון שמלבד העלייה באינפלציה, גם השכר הנומינלי ירד¹. חשוב לציין שגם כאן, סביר שהממוצע מסתיר שונות מרובה שקיימת בתתי-הענפים, למשל שינוי בתמהיל ההעסקה, ונדרש ניתוח ממוקד יותר על מנת להבין את התופעה במלואה.

איור 3: שיעור השינוי השנתי בשכר הממוצע לעומת שיעור השינוי השנתי במדד המחירים לצרכן לפי ענפי המשק

מקור הנתונים: למ"ס - ירחון שכר ותעסוקה (נתוני ביטוח לאומי) ומדד המחירים לצרכן. **עיבוד:** פורום ארלוזורוב. נתונים מנוכח עונתיות. הנתונים המוצגים הם לכל ענפי הסדר למעט ענף כרייה וחציבה, שמייצג פחות מ-5,000 שכירים.

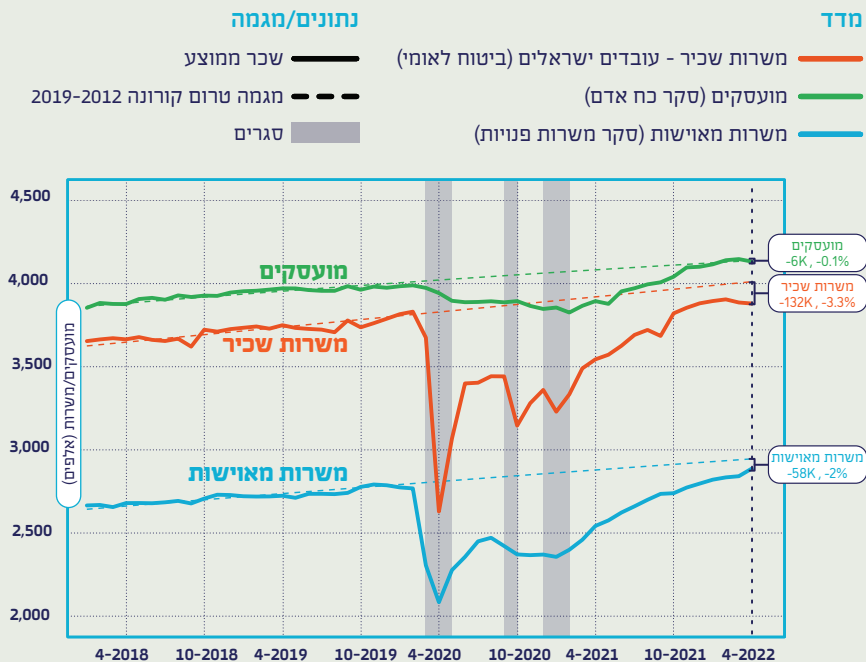
¹ הנתונים מצביעים על עלייה חריגה בשיעור השינוי השנתי בשכר בענף "שירותים פיננסיים ושירותי ביטוח". הדבר נובע, ככל הנראה, מהתנודתיות הרבה שאפיינה את שני חודשי ההשוואה בענף זה: אפריל 2021 היה חריג יחסית ברמה הנמוכה של השכר, ואילו אפריל 2022 חריג יחסית ברמתו הגבוהה.

עדיין חסרות בין 58,000 ל-132,000 משרות לעומת המגמה טרום הקורונה

על פי מדד משרות השכיר המדווחות לביטוח לאומי, עדיין חסרות במשק כ-132,000 משרות שכיר (המהוות 3.3% מסך המשרות במשק), ביחס למגמת הגידול טרום-הקורונה². כלומר, נתוני שוק העבודה העדכניים ביותר עדיין מצביעים על פער משמעותי בין מדדי התעסוקה העיקריים: משרות שכיר, משרות מאוישות ומספר המועסקים. משמעות הנתונים היא, שהתאוששות שוק העבודה ממשבר הקורונה, כפי שהיא מתבטאת בנתוני סקר כוח אדם, אינה מייצגת בהכרח את המצב בפועל. אמנם שיעור המועסקים כמעט וחזר למגמת טרום-הקורונה ושיעור האבטלה ירד לרמה הנמוכה אי-פעם, אולם מספר משרות השכיר ומספר המשרות הפנויות מצויים בפער משמעותי מהמגמה שלהם. פער מתמשך זה, עליו הצבענו לאורך כל החודשים האחרונים, מגביר את החשש מכך שאנו עדים לשינוי מבני משמעותי בשוק העבודה ולא לתופעה חד-פעמית, ועל הממשלה לבחון ביסודיות את השלכותיו של שינוי זה ולטפל בו באחריות.

² לעומת זאת, ובניגוד לחודשים קודמים, נתוני סקר המשרות של הלמ"ס מצביע על התאוששות במספר המשרות המאוישות. אם בחודש הקודם (נתוני מרץ 2022) המדד הצביע על כך שחסרות כ-116,000 משרות שכיר, כעת המדד מצביע על מחסור של כ-58,000 משרות בלבד. רוב השינוי הזה כנראה מוסבר על ידי האופן בו הלמ"ס מבצע ניכוי עונתיות ויש להמשיך ולעקוב אחר הנתון על מנת להבין האם יש שינוי מגמה.

איור 4: מועסקים ומשרות בשוק העבודה, נתונים בפועל לעומת תחזית המגמה טרום הקורונה, 2022-2018

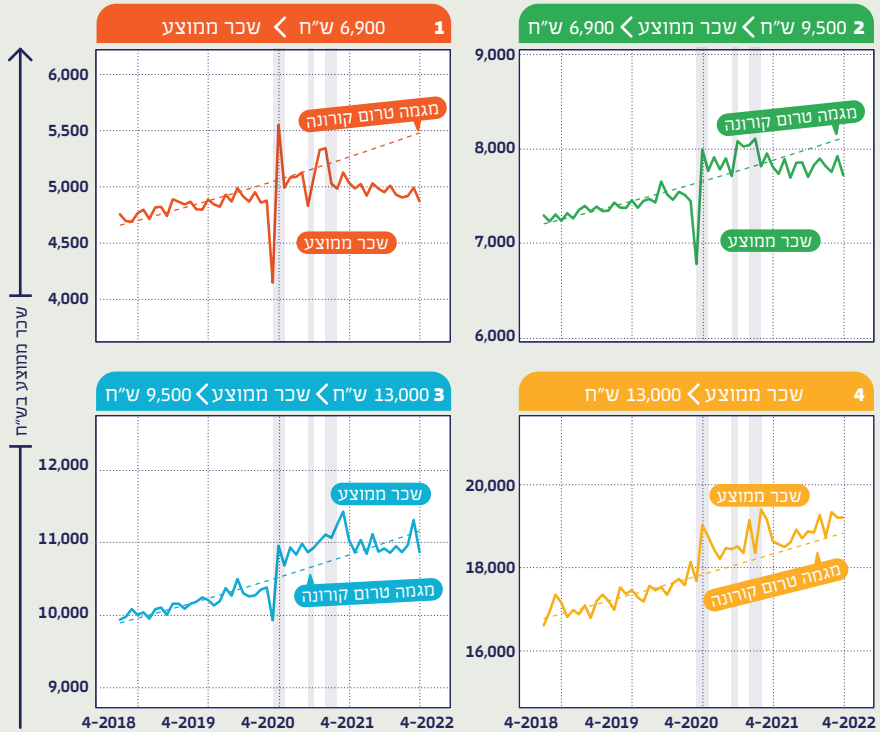
מקור הנתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - סקר משרות, סקר כח אדם וירחון שכר ותעסוקה. נתונים מנוכי עונתיות. **עיבוד:** פורום ארלזורוב.

נמשכת ההתאוששות החזקה של העובדים החזקים, וההאטה אצל כל השאר

מגמת ההתאוששות הבלתי-שוויונית של שוק העבודה, עליה אנו הצבענו בחודשים האחרונים, ממשיכה. בעוד שענפים בשכר גבוה התאוששו ממשבר הקורונה, חלק מהענפים בשכר הבינוני והנמוך חווים דווקא ירידה בתעסוקה וברמת השכר הממוצעת.

כך, ניתוח נתוני השכר והתעסוקה לפי השכר הממוצע בענפים מראה, כי השכר בענפים המאופיינים בשכר גבוה (שכר ממוצע של מעל 13,000 ₪, צבע צהוב באיור) המשיך לצמוח לאחר המשבר ועקף את השכר החזוי לפי מגמת הגידול טרום הקורונה. בנוסף, גם רבעון השכר השלישי נמצא קרוב למגמה ארוכת הטווח שלו (שכר ממוצע מ-9,500 ₪ ועד 13,500 ₪, צבע תכלת באיור). מגמות אלו עומדות בניגוד למגמות של שני רבעוני השכר הנמוכים, בהם היציאה מהמשבר מתאפיינת בירידה משמעותית בשכר הממוצע לעומת המגמה טרום הקורונה: ירידה של כ-3.5% ברבעון השכר השני (שכר ממוצע מ-6,900 ₪ ועד 9,500 ₪, צבע ירוק באיור) ובכ-10% ברבעון השכר התחתון (שכר ממוצע נמוך מ-6,900 ₪, צבע אדום באיור). כלומר, פערי השכר בין הענפים גדלים וזאת בניגוד למגמת צמצום הפערים בעשור שקדם למשבר הקורונה.

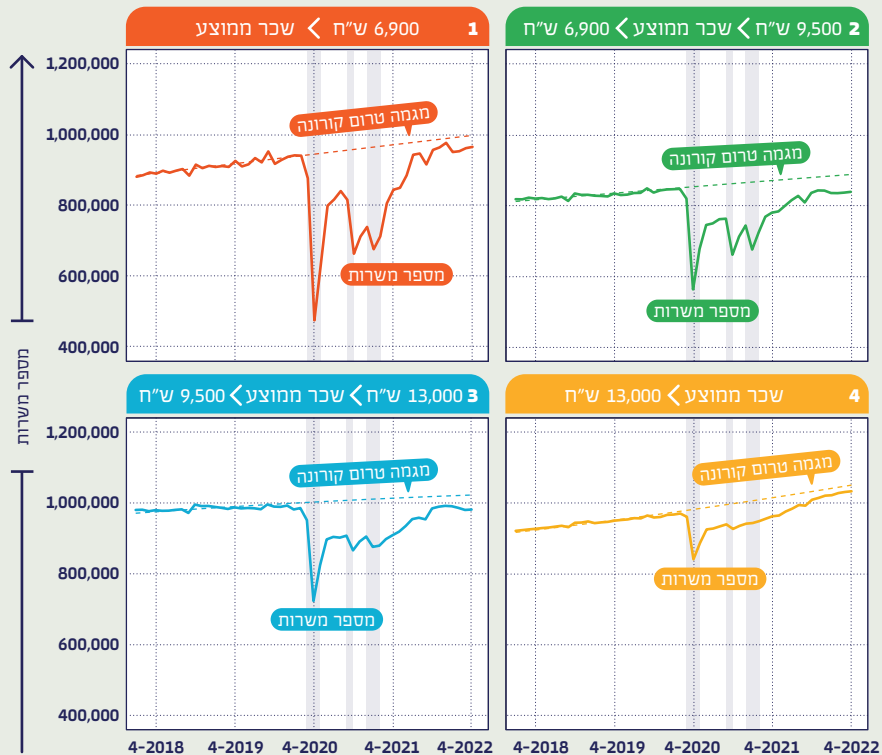
איור 5: התפתחות השכר הממוצע הריאלי לפי רבעוני שכר של הענפים

מקור הנתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - ירחון שכר ותעסוקה. **עיבוד:** פורום ארלזורוב.
המגמה היא המגמה ארוכת הטווח שחושבה לפי הנתונים עבור השנים 2012-2019 בטרנד פולינומיאלי. השניו בשכר הוא ביחס למגמת השכר הראלי במחירי 2011.

גם במספר המשרות אנו מוצאים פערים משמעותיים בין הענפים. בעוד שענפים המאופיינים בשכר גבוה קרובים מאד למגמה טרום הקורונה (פער של כ-1.6% במספר משרות השכיר לעומת המגמה טרום-הקורונה), שאר רבעוני השכר עדיין רחוקים משמעותית מהמגמה טרום-הקורונה מבחינת מספר המשרות: ברבעון השכר התחתון (אדום) וברבעון השכר השלישי (כחול) מספר המשרות נמוך בכ-3.6%, בעוד שברמת השכר הבינונית (ירוק) מספר המשרות נמוך בכ-6%.

איור 6: התפתחות מספר משרות השכיר לפי רבעוני שכר בענפים

מקור הנתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - ירחון שכר ותעסוקה. **עיבוד:** פורום ארלזורוב. המגמה היא המגמה ארוכת הטווח שחושבה לפי הנתונים עבור השנים 2012-2019 בטרנד פולינומיאלי.

פורום ארלזורוב הוא מכון מחקר לעיצוב מדיניות, שהוקם על ידי הסתדרות העובדים החדשה, במטרה לבסס מחקר וידע מתקדמים שיסייעו למקבלי ההחלטות בגיבוש מדיניות כלכלית-חברתית, שתממש את זכותם של כל תושבי ישראל לתעסוקה הוגנת, לאיכות חיים מכבדת ולשוויון הזדמנויות. כל זאת תוך חתירה מתמדת לפיתוח כלכלה מתקדמת וחדשנית, צמצום פערים ויצירת צמיחה מכלילה ובת קיימא.

מטרות הפורום

עיצוב מדיניות כלכלית-חברתית

ארוכת טווח שבבסיסה
קידום העובדות והעובדים

ניתוח מחקרים ונתונים

מהארץ ומהעולם ליצירת
בסיס ידע מתקדם

ביסוס שיח ציבורי

שבמרכזו חתירה לצמיחה
מכלילה ובת קיימא

קידום הידע והפעולה

של ארגוני העובדים נוכח אתגרי
עולם העבודה של המאה ה-21

